

تحلیل فضایی توزیع خدمات عمومی شهری و ارتباط آن با توسعه شهری (مطالعه موردی؛ شهر ایلام)

صادق صیدیگی^۱، رحیم سرور*^۲، عبدالرضا فرجی راد^۳

^۱ دانشجوی دکتری تخصصی جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^۲ استاد گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^۳ دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۱۰/۱۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۵/۳۰

چکیده

توزیع خدمات شهری در سطح نواحی شهری باید به‌گونه‌ای باشد که عدالت اجتماعی را در نواحی مختلف شهر فراهم نماید، در این پژوهش به‌صورت موردی (نواحی ۱۴ گانه شهر ایلام در ارتباط با ۸ نوع از خدمات شهری) جهت سنجش میزان توسعه شهری مورد بررسی قرار گرفته است. در ضمن برای تدوین چارچوب نظری تحقیق و مروری بر تحقیقات پیشین، از روش کتابخانه‌ای (اسنادی) و بر اساس روش کوکران ۳۸۴ پرسشنامه طراحی شد و در بین متخصصین شهری و شهروندان شهر ایلام در نواحی مختلف شهری توزیع گردید. ضریب آلفای کرونباخ به دست آمده برای متغیرهای استفاده‌شده در پژوهش ۰/۷۲۴ است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که توزیع خدمات عمومی شهری نواحی ۱۳، ۹، ۱۰، ۴، ۳ به لحاظ برخورداری از امکانات و خدمات شهری از سطوح بالاتری برخوردارند و در نتیجه توسعه بیشتری یافته و سبب ایجاد نابرابری و عدم توسعه شهری برابر در سطح نواحی شهر ایلام گردیده است.

کلید واژه‌ها: تحلیل فضایی، خدمات عمومی شهری، عدالت اجتماعی، توسعه شهری، نواحی شهری، شهر ایلام.

مقدمه

مسئله مهم در برقراری توسعه پایدار شهری، توجه به شاخص‌های اقتصادی، محیطی و سلامت اجتماعی شهرها در بستر برنامه‌ریزی است. از اوایل قرن نوزدهم، تفاوت میان نحوه درآمد در نقاط مختلف شهری، نظریه پردازان شهری را به ارائه فرضیه‌هایی پیرامون پیدایش نابرابری، واداشته است (Arbakaf, 2008, 28)، وجود نابرابری و عدم تعادل فضایی میان ساکنان نواحی مختلف یک شهر به هیچ وجه پدیده‌ای جدید در هیچ یک از شهرهای جهان نیست، اما در کشورهای در حال توسعه به دلیل فاحش بودن تفاوت‌های اجتماعی-اقتصادی، نابرابری و عدم تعادل در توزیع خدمات شهری تفاوت‌های فضایی شهرها تشدید شده است. امروزه در ارتباط با حل معضلات و مشکلات شهری توزیع خدمات عمومی شهری، عدالت اجتماعی و رفاه شهروندان مورد تأکید قرار می‌گیرد (قره‌نژاد، ۱۳۷۶: ۹۲). زیرا تعادل فضایی در توزیع مراکز خدماتی در شهر و دستیابی به آن مقدمه توسعه پایدار شهری را فراهم می‌آورد و نابسامانی در توزیع منطقه‌ای و محلی باعث دوری مناطق و محلات از عدالت اجتماعی در توزیع خدمات عمومی شهری می‌گردد (نسترن، ۱۳۸۰: ۱۴۵). در جهت رسیدن تمامی ساکنان شهرها به صورت یکسان مبحث عدالت اجتماعی در توزیع خدمات عمومی شهری در فضای شهری به وجود می‌آید که عدم توجه به آن تبعات بسیار بدی همچون حاشیه‌نشینی و به دنبال آن ناهنجاری‌های اجتماعی که شکل‌گیری حاشیه‌نشینی که معضل بزرگ جامعه ما است و در شهرهای کلیه کشورهای جهان به ویژه کشورهای در حال توسعه نمود عینی دارد و شکل‌گیری فضا در شهر را تحت تأثیر قرار می‌دهد و بسیاری از نابرابری‌های اجتماعی در فضای شهرها ممکن است در اثر این عوامل باشد، به وجود می‌آید و تراکم بیش از حد یک منطقه، توسعه یک‌جانبه شهرها، خالی از سکنه شدن برخی از محدوده‌های شهری، بورس‌بازی زمین و ده‌ها مسأله و مشکل را در پی خواهد داشت (خوش‌روی، ۱۳۸۵: ۲)؛ و از طرف دیگر وجود نابرابری در کیفیت زندگی، گروه‌های محروم را متوجه گروه‌های مرجع نموده و مشکلات دیگری را ایجاد می‌کند (Runicima, 1972). توزیع فضایی متعادل خدمات شهری از مهمترین نشانه‌های عدالت اجتماعی در شهر به شمار می‌رود. عدالت اجتماعی در شهر یعنی تداوم حفظ منافع گروه‌های اجتماعی متفاوت بر اساس گسترش بهینه منابع شهری، درآمدها و هزینه‌ها (Gray, 2002, 27). در این پژوهش به دنبال آن هستیم تا میزان توزیع خدمات عمومی شهری را در سطح نواحی شهر ایلام بررسی نموده و اثرات مثبت و منفی آن را بر زندگی شهروندان از جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی و کالبدی تجزیه و تحلیل نماییم و سپس ارتباط آن با نحوه پراکنش جمعیت مورد کنکاش قرار داده و در نهایت راهبردهایی را برای رسیدن به عدالت اجتماعی در توزیع خدمات عمومی شهری، فضایی و توسعه پایدار شهری ایلام ارائه خواهیم داد.

- سؤالات اساسی پژوهش حاضر عبارت‌اند از:

- آیا بین نواحی ۱۴ گانه شهر ایلام، به لحاظ برخورداری از خدمات شهری نابرابری‌های اجتماعی-اقتصادی و

فرهنگی وجود دارد؟

- آیا بین توزیع خدمات عمومی شهری در نواحی شهری و پراکنش جمعیت در نواحی ۱۴ گانه شهر ایلام رابطه

وجود دارد؟

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

توزیع برابر خدمات عمومی شهری از مهمترین نشانه‌های عدالت اجتماعی در شهر به شمار می‌رود. مفهوم عدالت و کاربرد آن، پیشینه‌ی طولانی دارد و فیلسوفان و اندیشمندان از قدیم تاکنون در مورد آن دیدگاه‌های خود را بازگو کرده‌اند. افلاطون، فیلسوف بزرگ یونانی، در کتاب "جمهوریت" به‌طور مفصل از عدالت سخن می‌گوید. به نظر او عدالت اجتماعی هنگامی برقرار می‌شود که هر کس به کاری دست زند که شایستگی و استعداد آن را دارد. البته در این مورد آثار راولز، رشر و رانسیمن نمونه‌های برجسته‌ای هستند. مفهوم عدالت اجتماعی همواره در فلسفه‌ی اجتماعی از اخلاق ارسطو به این طرف مطرح بوده است. به‌تازگی این موضوع دوباره مورد توجه قرار گرفته و به اشکال امروزی‌تری بیان شده است (هاروی، ۱۳۷۹، ۹۷). جان استوارت میل نخستین کسی است که اصطلاح عدالت اجتماعی را به معنای امروزی آن به کار برد. طبق نظر وی عدالت اجتماعی یعنی، جامعه رفتار یکسانی با تمام کسانی که شایستگی یکسانی دارند، داشته باشد (Miller ۱۹۹۹، ۲). دیوید اسمیت نیز نخستین جغرافیدانی بود که درباره‌ی کیفیت زندگی، رفاه و عدالت اجتماعی در جغرافیا سخن گفت (اسمیت، ۱۳۸۱، ۱۶۹). نخستین کار نظام‌یافته در فضا و نابرابری اجتماعی از جانب رابرت پارک صورت گرفته است. وی با توجه به ماهیت نابرابری فضای شهری، به نقش ویژه‌ی سلطه در ایجاد این فضای نابرابر نیز اشاره می‌کند (افروغ، ۱۳۷۷، ۲۰۳).

توسعه شهری:

نظام مدیریت شهری جهانی (شهرداری‌ها و شوراهای شهر) در چند دهه اخیر به‌ویژه دهه ۱۹۹۰ توجه فزاینده‌ای به پروژه «توسعه شهری» داشته‌اند که خود ناشی از پیامدهای پیش بینی نشده و نامناسب سه پدیدار شهری مهم است:

الف) رشد فزاینده شهرنشینی

ب) گسترش روند شهر گرای

ج) پیچیده شدن نظام جامعه شهری.

این سه پدیدار با هم موجب شکل‌گیری پروژه توسعه شهری شده است. (Aristotel, 1981). پروژه توسعه شهری ابزاری کلیدی نظام مدیریت شهری برای چاره‌اندیشی علمی در رویایی با پیامدهای ناشی از پیچیده‌تر شدن نظام جامعه شهری است. از جمله پیامدهای زندگی در جامعه شهری می‌توان به مسائل محیط‌زیست شهری (نظیر آلودگی هوا، آلودگی آب، آلودگی صوتی، آلودگی بصری) ترافیک و حمل‌ونقل شهری آسیب‌های اجتماعی - فرهنگی شهری، خدمات اجتماعی - اقتصادی - فرهنگی، ساخت‌وسازهای شهری، حاشیه‌نشینی شهری، بافت‌های سنتی شبکه ارتباطی و نظایر آن اشاره دارد. به نظر فاینشتال و کمپبل توسعه شهری عملاً پاسخی است به صنعتی شدن فزاینده زندگی شهری و پیامدهای منفی ناشی از رشد شهری. اینان معتقدند که سازوکارهای اصلی توسعه شهری تجدید ساختار شهری است و توسعه شهری چه از حیث نظری و چه از نظر تجربی با برنامه‌ریزی شهری، سیاست شهری و تصمیم‌گیری شهری و در مجموع با نظام مدیریت شهری (شهرداری و شوراهای شهر) سر و کار دارد، بنابراین پروژه توسعه شهری را می‌توان مبنای تجدید ساختارهای اجتماعی و اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و حقوقی شهری تلقی کرد که

هدف آن در وهله اول بهبود شرایط زندگی شهري با مشارکت همه‌جانبه شهروندان است. در درجه بعد بهبود فرآیند شهرنشینی و روند شهر گرایي، ترمیم محیط‌زیست شهري، سامانمند کردن اقتصاد شهري و تقویت جنبه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی زندگی شهري هدف پروژه توسعه شهري است (ازکیا، ۱۳۷۸: ۷۸-۷۸).

توزیع خدمات شهري

از جمله عواملی که باید در جهت اجرای عدالت اجتماعی و همراه با عدالت فضایی در برنامه‌ریزی شهري رعایت کرد توزیع مناسب خدمات شهري و استفاده صحیح از فضاها است. در این خصوص کاربری‌ها و خدمات شهري عوامل مؤثری هستند که با ارضای نیازهای جمعیتی، افزایش منافع عمومی و توجه به استحقاق و لیاقت افراد می‌توانند با برقراری عادلانه‌تر، عدالت اجتماعی و اقتصادی و فضایی را در نواحی شهر برقرار نمایند. (Boyne, 2002) لذا عدم توزیع خدمات شهري نه تنها می‌تواند در بر هم زدن جمعیت و عدم توازن آن در شهر منجر شود بلکه فضاهای شهر را متناقض با عدالت از ابعاد اجتماعی و اقتصادی شکل دهد. (وارثی و دیگران، ۱۳۸۷: ۱۴۴).

خدمات اجتماعی

خدمات اجتماعی که طیف نسبتاً گسترده‌ای از خدمات عمومی شهري را در برمی‌گیرد، از جمله شاخص‌های رفاه اجتماعی است که از تحولات شهرنشینی متأثر می‌شود و اثرات ناشی از رشد جمعیت شهري را به‌خوبی در خود منعکس می‌کند. (علی‌اکبری، ۱۳۸۳: ۵۸)

نابرابری

نابرابری، عدم شرایط برابر بین دو متغیر است، به‌طوری‌که نبود شرایط مساوی باعث به وجود آمدن اختلاف سطح بین متغیرها می‌شود. آثار نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی در شکل استفاده از فضا بازتاب پیدا می‌کند. (پوراحمد، ۱۳۸۵: ۲۲۰)

وجود نابرابری بین مناطق شهري و روستایی، عموماً به وجود دوگانگی اقتصادی و در نتیجه آن نوعی دوگانگی اجتماعی نسبت داده می‌شود. این دوگانگی در مجموعه‌ی کلی‌تری قرار می‌گیرد که عبارت است از شرایط ممالک جهان سوم و اقتصادی‌های بیرونی، یا به‌عبارت‌دیگر، میان اقتصادهای مرکزی یعنی اقتصادهای مسلط و اقتصادهای پیرامونی یا محیطی. شهرهای بزرگ محل استقرار آنتن‌های گیرنده اقتصادهای خارجی به حساب می‌آیند و در نظام‌های مناسباتی، نقش ارتباط دهنده و تقویت‌کننده‌ای بر عهده دارند. چنین نقشی موجبات تمرکز درآمدها و منافع حاصل از فرآیند ترانزیت کالاها را فراهم می‌آورد و حضور نمایندگان اقتصادهای مرکزی را در خودشان ایجاب می‌کند. حاصل این تمرکز، استقرار جمعیت بهره‌ور از امکانات معاش مناسب با درآمدهای فردی بالا می‌باشد. (زنجانی، ۱۳۷۶: ۷۸). در مقابل، توده‌های محروم با حداقل امکانات زیستی پدید می‌آیند و در فرآیند شکل‌گیری طبقات اجتماعی، نوعی بی‌عدالتی را به نمایش می‌گذارند. بنابراین توزیع عادلانه درآمد، مؤثرترین راه برای رسیدن به توسعه انسانی است (آسایش، ۱۳۷۱: ۱۹).

توسعه، ایده و تمرینی است که از اوایل قرن نوزدهم به وجود آمد، این مفهوم با ایده پیشرفت تفاوت دارد (ملکی، ۱۳۸۲: ۳۵).

تا قبل از دهه (۱۹۶۰) میلادی توجه به مقوله توسعه، بیشتر به جنبه‌های اقتصادی آن معطوف بود، اما از این دهه به بعد تأکید بر جنبه‌های زیست‌محیطی آن نیز مورد توجه قرار گرفت. کاربرد اصطلاح توسعه پایدار را اولین بار در اواسط دهه ۱۹۷۰ به خانم باربارا وارد نسبت می‌دهند. این واژه اولین بار توسط برانت لند در سال (۱۹۸۷) در گزارش آینده مشترک ما مطرح شد. اهداف توسعه پایدار عبارت‌اند از: تأمین نیازهای اساسی، بهبود استانداردهای زندگی برای همه، حفاظت و مدیریت بهتر اکوسیستم‌ها که در همه سطوح سازمان فضایی (محلی، ملی، منطقه‌ای و جهانی) باید اجرا شود (بارو، ۱۳۷۶: ۴۵).

آراسته و دیگران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای تحت عنوان تحلیل و مقایسه توزیع عادلانه خدمات عمومی شهری محلات منطقه ده شهرداری مشهد (نمونه مطالعاتی: محله ولیعصر و خاتم الانبیا) پرداخته و به این نتیجه رسیده است که نتایج بدست آمده حاکی از آن است که در دو محله، از نظر میزان دستیابی به امکانات و خدمات شهری، تفاوت زیادی وجود دارد و این بیانگر ناعادلانه بودن توزیع خدمات عمومی در سطح محلات این منطقه می‌باشد.

امانپور و دیگران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای تحت عنوان تحلیلی بر توزیع خدمات شهری در کلان شهر اهواز از منظر عدالت فضایی پرداخته که برای تحلیل و رتبه بندی مناطق شهری از منظر برخورداری از خدمات عمومی از و برای رسیدن به یک (HDI) مدل‌هایی چون ویکور، الکتور و توسعه انسانی نتایج واحد از تحلیل داده‌ها در مدل‌های مختلف، از تکنیک تلفیقی کاندراست استفاده شده است. و به این نتیجه رسیده است که ارتباط ضعیفی بین پراکنش جمعیت و توزیع خدمات وجود دارد.

مبارکی و دیگران (۱۳۹۴) در مقاله‌ای تحت عنوان تحلیل فضایی پراکنش خدمات و جمعیت بر اساس نظریه عدالت اجتماعی مطالعه موردی نواحی هشت گانه شهر رشت پرداخته و به این نتیجه رسیده است که میزان برخورداری نواحی مختلف از خدمات شهری به صورت یکسان نبوده و نواحی کم جمعیت در مقایسه با نواحی پرجمعیت به خدمات بیشتری در داخل محدوده خود دسترسی دارند، که این نشان دهنده ارتباط ضعیف بین توزیع خدمات و جمعیت در میان نواحی می‌باشد و بنابراین در زمینه توزیع خدمات شهری در شهر رشت و نواحی آن عدالت دسترسی رعایت نشده است، لذا جهت توجه به این مسئله برای حل مسائل شهر رشت و فراهم آوردن زمینه‌های توسعه پایدار شهری در این شهر الزامی می‌باشد.

زیاری (۱۳۸۰) در مقاله‌ای تحت عنوان توسعه پایدار و مسئولیت برنامه ریزان شهری نتیجه می‌گیرد که نظریه توسعه پایدار شهری مستلزم تغییر زیرساخت‌های سیاسی، اجتماعی، کالبدی و اقتصادی است و معتقد است که باید مدیریت توسعه منطقه‌ای و شهری بر مبنای چارچوب اصول توسعه پایدار فراهم گردد و برنامه ریزان شهری از آثار مخرب

مدرنیسم و فرامدرنیسم بر شهرها و شکست آنها در مبانی نظری خود تجدیدنظر نموده و منشور پایداری را در شهرها و برنامه‌ریزی‌ها مد نظر قرار دهند (زیاری، ۱۳۸۰: ۳۸۵-۳۷۱).

مرصوصی (۱۳۸۳) در رساله دکتری خود تحت عنوان تحلیل فضایی عدالت اجتماعی در شهر تهران به بررسی این موضوع پرداخته و به این نتیجه رسیده است که سیاست‌های شهرداری تهران در تخصیص منابع شهری در بین سال‌های ۸۰-۱۳۷۶ بر اساس عدالت اجتماعی صورت نگرفته است. بنابراین لازم و ضروری است برای تعادل و توازن در محیط اجتماعی شهر و سازمان فضایی شهر، سیاست‌گذاری‌های شهرداری تهران در تخصیص فضایی هزینه‌ها در مناطق مختلف بر اساس اصول عدالت اجتماعی، نیاز، استحقاق و منفعت عمومی صورت گیرد (مرصوصی، ۱۳۸۳: ۹۰).

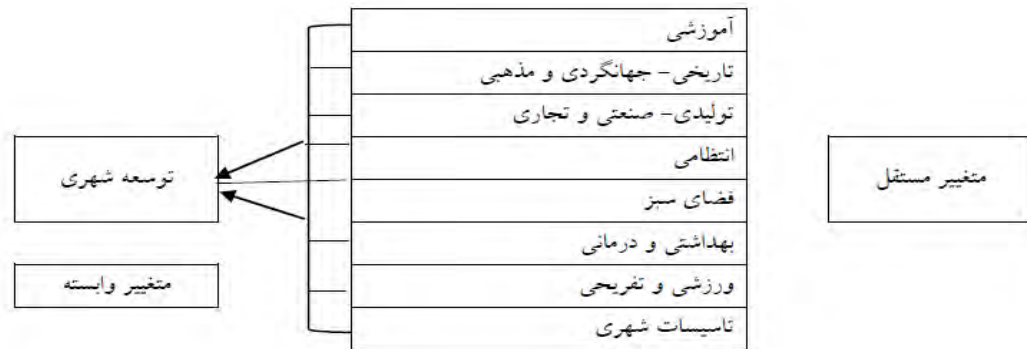
وارثی و دیگران (۱۳۸۶) در مقاله‌ای تحت عنوان بررسی اثرات توزیع خدمات شهری در عدم تعادل فضایی جمعیت به نحوه توزیع خدمات شهری بر پایه عدالت اجتماعی پرداخته و به این نتیجه رسیده است که یکی از عوامل تأثیرگذار بر مهاجرت‌ها و جابجایی‌های درون‌شهری، توزیع خدمات شهری است. بنابراین توجه به برنامه‌ریزی در خصوص توزیع عادلانه خدمات شهری نه تنها تحقق عدالت فضایی برای شهر را در برمی‌گیرد بلکه می‌تواند از بروز شکاف و نابرابری خدمات در بین مناطق جلوگیری نماید (وارثی، ۱۳۸۶: ۱۰۴).

موسوی (۱۳۸۷) در طرح تحقیقاتی تحت عنوان شکل پایدار و عدالت اجتماعی در مورد شهر یزد به این نتیجه رسیده‌اند که توسعه گسترده شهر یزد منجر به توزیع نابرابر خدمات شهری در بین نواحی شهر یزد شده و عدالت اجتماعی در توزیع خدمات عمومی و فضایی را در شهر زیر سؤال برده و به توسعه افقی و گسترده شهر یزد دامن زده است که با اعمال سیاست‌های کنترل زمین و توسعه شهری در درازمدت شهر یزد دارای شکل فشرده شهری خواهد شد (موسوی، ۱۳۸۷: ۷۴). در نهایت پس از بررسی پیشینه موضوع، می‌توان به این نتیجه رسید که ارتباط بین موضوع توزیع خدمات عمومی شهری و گسترش و توسعه نواحی شهری در ایلام پرداخته نشده است و این موضوع در مورد شهر ایلام برای اولین بار انجام شده است.

روش تحقیق

در تحقیق حاضر برای تدوین چارچوب نظری تحقیق و مروری بر تحقیقات پیشین، از روش کتابخانه‌ای (اسنادی) نیز بهره گرفته شده است. در نهایت اینکه این مطالعه به لحاظ هدف کاربردی است، به لحاظ زمانی مقطعی است و از لحاظ معیار ژرفایی پهنانگر است. جهت بررسی میزان برخورداری نواحی شهر ایلام بر اساس روش کوکران ۳۸۴ پرسشنامه طراحی شد و در بین متخصصین شهری و شهروندان شهر ایلام در نواحی مختلف شهری توزیع گردید. ضریب آلفای کرونباخ به دست آمده برای متغیرهای استفاده شده در پژوهش ۰/۷۲۴ است که میزان روایی و پایایی پرسشنامه را تأیید می‌کند. در ضمن و از روش‌های آماری و مدل‌های کمی شامل (جمع واحدها و مؤسسات خدماتی در نواحی، روش استانداردسازی داده‌های مختلف الجنس (Z استاندارد)، مدل شاخص ترکیبی توسعه انسانی (HDI) و ضریب همبستگی اسپیرمن) استفاده گردیده است.

نمودار ۱: مدل مفهومی پژوهش

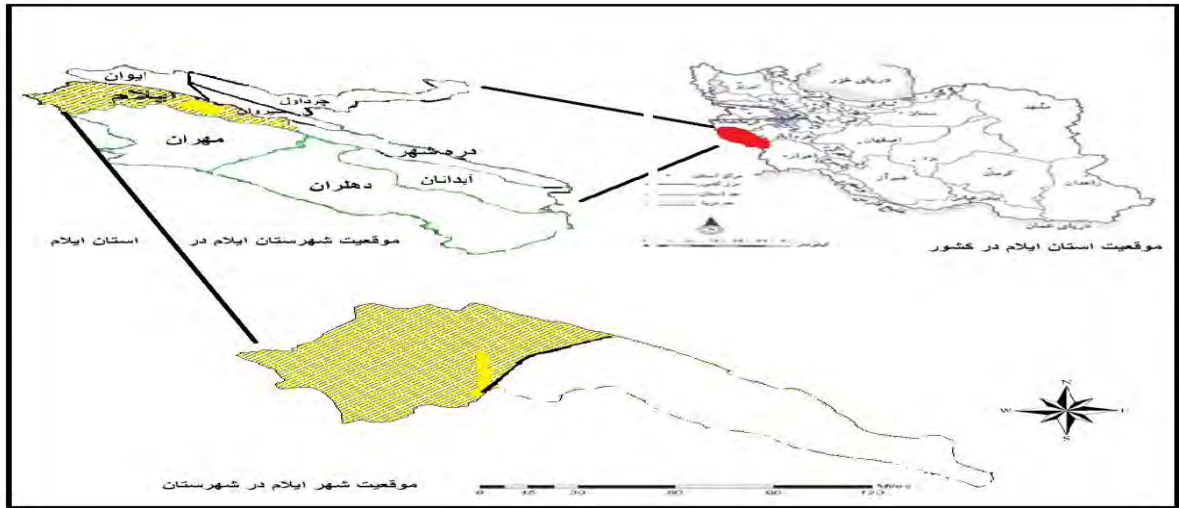

منبع: (نگارندگان، ۱۳۹۷)

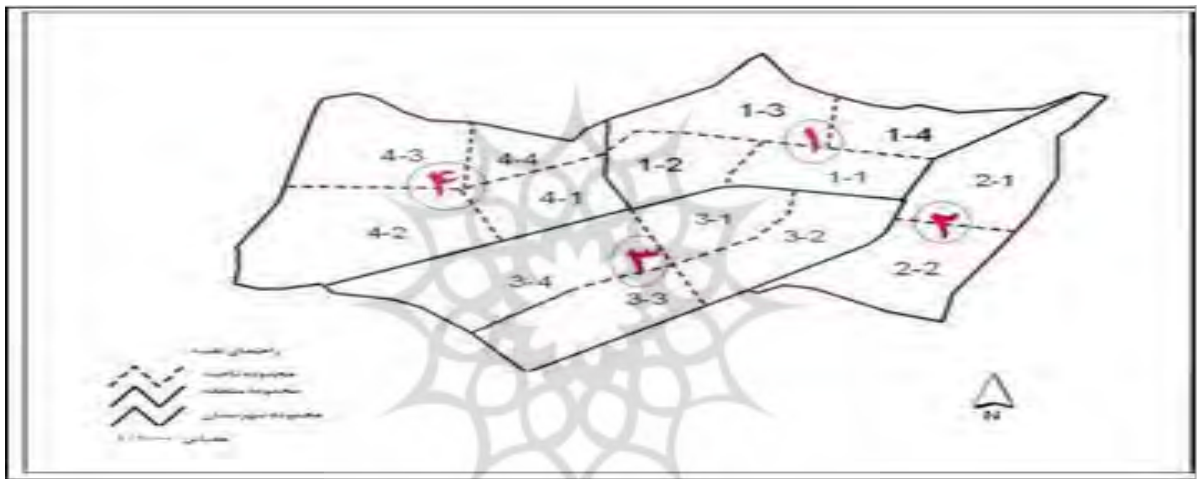
بررسی محدوده مورد مطالعه:

استان ایلام بین ۴۵ درجه و ۴۵ دقیقه تا ۴۷ درجه و ۴۵ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ و ۳۳ درجه و ۱۵ دقیقه تا ۳۴ درجه و ۱۵ دقیقه عرض شمالی از خط استوا قرار دارد (نقشه شماره ۱ و ۲). در تقسیمات داخلی استان، شهر ایلام در بخش مرکزی یکی از بخش‌های چهارگانه شهرستان ایلام واقع است و مرکز استان است. این شهر بافاصله‌ی ۷۲۳ کیلومتر از تهران، دارای ارتفاع متوسط ۱۴۴۰ متر از سطح دریا است و مساحت آن بالغ بر ۴۸۹۱ کیلومتر مربع می‌شود. همسایگان این شهر در شمال کرمانشاه و اسلام‌آباد غرب، در شرق خرم‌آباد، در غرب قصر شیرین و کشور عراق و در جنوب دره شهر (بدره) و مهران هستند. ایلام بر اساس آخرین سرشماری نفوس و مسکن مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵ دارای ۱۹۴۰۳۰ نفر جمعیت بوده است. در سال ۱۳۹۵ مساحت شهر ایلام برابر ۶۷/۲۱۲۸۰۴ هکتار بوده که ۶۲/۱۰ درصد مساحت استان در بر گرفته و به ۴ منطقه شهری، ۱۴ ناحیه شهری و ۳۸ محله‌ی شهری تقسیم شده است. ناحیه یک تا چهار در قسمت شمال و شمال شرق، نواحی پنج و شش در قسمت جنوب و جنوب شرقی، نواحی هفت تا ده در قسمت جنوبی و نواحی یازده تا چهارده در شمال و شمال غربی واقع شده‌اند. (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان ایلام، ۱۳۹۵).

پروژه‌ی ماه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نقشه ۱: موقعیت شهر و استان ایلام در کشور

نقشه ۲: شهر ایلام به تفکیک مناطق و نواحی شهری: مأخذ: طرح جامع شهر ایلام
منبع: (نگارندگان، ۱۳۹۷)

جدول ۱: جمعیت شهر ایلام و تغییرات آن طی سال‌های ۹۵-۱۳۳۵

جمعیت در سال‌های								شرح
۱۳۹۵	۱۳۹۰	۱۳۸۵	۱۳۷۵	۱۳۶۵	۱۳۵۵	۱۳۴۵	۱۳۳۵	
۱۹۴۰۳۰	۱۷۲۲۱۳	۱۶۰۳۵۵	۱۲۶۳۴۶	۸۹۲۸۳	۳۲۴۷۶	۱۵۴۹۳	۸۳۴۶	جمعیت شهر ایلام
۵۹۱۴۶	۵۳۶۴۷	۴۸۲۴۵	۳۶۸۱۶	۲۶۸۴۵	۱۵۸۵۴	۹۷۹۴	۵۹۵۴	جمعیت شهری کشور (هزار نفر)

مأخذ: مرکز آمار ایران

تحلیل یافته‌ها:

سطح برخورداری نواحی شهر ایلام از امکانات و خدمات شهری

دسترسی به امکانات آموزشی

جدول ۲: نواحی شهر ایلام از نظر میزان برخورداری از خدمات و امکانات آموزشی

نوع مقطع آموزشی	نواحی برخوردار	نواحی نیمه برخوردار	نواحی محروم
-----------------	----------------	---------------------	-------------

۳،۵،۸،۹،۱۰،۱۱،۱۳	۱،۲،۶،۱۲	۷،۱۴،۴	پیش‌دبستان و دبستان
۳،۵،۶،۸،۱۳،۱۴	۱۲،۹،۱۰،۱	۲،۴،۱۱،۷	راهنمایی
۱،۲،۴،۶،۷،۹،۱۰،۱۲،۱۳،۱۴	۵۸	۱۱،۳	متوسطه
۱،۲،۳،۴،۵،۶،۷،۸،۱۰،۱۱،۱۳،۱۴	۱۲	۹	آموزش عالی

مأخذ: محاسبات نگارندگان

دسترسی به خدمات تاریخی - جهانگردی و مذهبی

جدول ۳: نواحی شهر ایلام از نظر میزان برخورداری از خدمات تاریخی - جهانگردی و مذهبی

نواحی محروم	نیمه برخوردار	نواحی برخوردار	نوع خدمات
۱،۴،۵،۷،۸،۹،۱۰،۱۱،۱۲،۱۳،۱۴	۳،۶	۲	مذهبی
۲،۳،۴،۵،۶،۷،۹،۱۰،۱۱،۱۲،۱۳،۱۴	۱	۸	تجاری و جهانگردی

مأخذ: محاسبات نگارندگان

دسترسی به خدمات تولیدی - صنعتی و تجاری

جدول ۴: نواحی شهر ایلام از نظر میزان برخورداری از خدمات تولیدی - صنعتی و تجاری

نواحی محروم	نیمه برخوردار	نواحی برخوردار	نوع خدمات
۲،۳،۴،۵،۶،۷،۹،۱۰،۱۱،۱۲،۱۳،۱۴	۸	۱	تجاری
۱،۲،۳،۴،۵،۶،۷،۸،۱۱،۱۲،۱۳،۱۴	۱۰	۹	تولیدی و صنعتی

مأخذ: محاسبات نگارندگان

دسترسی به خدمات نیروی انتظامی

جدول ۵: نواحی شهر ایلام از نظر میزان برخورداری از خدمات نیروی انتظامی

نواحی محروم	نیمه برخوردار	نواحی برخوردار	نوع خدمات
۱،۲،۳،۴،۵،۶،۷،۸،۹،۱۰،۱۲،۱۳	۱۴	۱۱	نیروی انتظامی

مأخذ: محاسبات نگارندگان

دسترسی به فضای سبز

جدول ۶: نواحی شهر ایلام از نظر میزان برخورداری از خدمات فضای سبز

نواحی محروم	نیمه برخوردار	نواحی برخوردار	نوع خدمات
۱،۳،۴،۵،۶،۷،۸،۹،۱۰،۱۱،۱۴	۱۲،۱۳	۲	فضای سبز

مأخذ: محاسبات نگارندگان

دسترسی به خدمات بهداشتی - درمانی

جدول ۷: نواحی شهر ایلام از نظر میزان برخورداری از خدمات بهداشتی - درمانی

نواحی محروم	نیمه برخوردار	نواحی برخوردار	نوع خدمات
۱،۳،۴،۶،۷،۸،۹،۱۱،۱۲،۱۳	۱۴،۱۰،۵	۲	بهداشتی و درمانی

مأخذ: محاسبات نگارندگان

دسترسی به فضاهای ورزشی و تفریحی

جدول ۸: نواحی شهر ایلام از نظر میزان برخورداری از خدمات فضاهای ورزشی و تفریحی

نوع خدمات	نواحی برخوردار	نیمه برخوردار	نواحی محروم
ورزشی و تفریحی	۵،۱۴	۱۳،۱	۲،۳،۴،۶،۷،۸،۹،۱۰،۱۱،۱۲،۱۳

مأخذ: محاسبات نگارندگان

دسترسی به تأسیسات و تجهیزات شهری

جدول ۹: نواحی شهر ایلام از نظر میزان برخورداری از خدمات تأسیسات و تجهیزات شهری

نوع خدمات	نواحی برخوردار	نیمه برخوردار	نواحی محروم
تأسیسات و تجهیزات شهری	۲،۱۴	۵	۱،۳،۴،۶،۷،۸،۹،۱۰،۱۱،۱۲،۱۳

مأخذ: محاسبات نگارندگان

رتبه‌بندی شهر ایلام با استفاده از مدل‌های سطح‌بندی

برای رتبه‌بندی نواحی شهر ایلام، از روش‌های آماری و مدل‌های کمی شامل ۴ روش مختلف (جمع واحدها و مؤسسات خدماتی در نواحی، روش استانداردسازی داده‌های مختلف الجنس (Z استاندارد)، مدل شاخص ترکیبی توسعه انسانی (HDI) و ضریب همبستگی اسپیرمن) استفاده گردیده است.

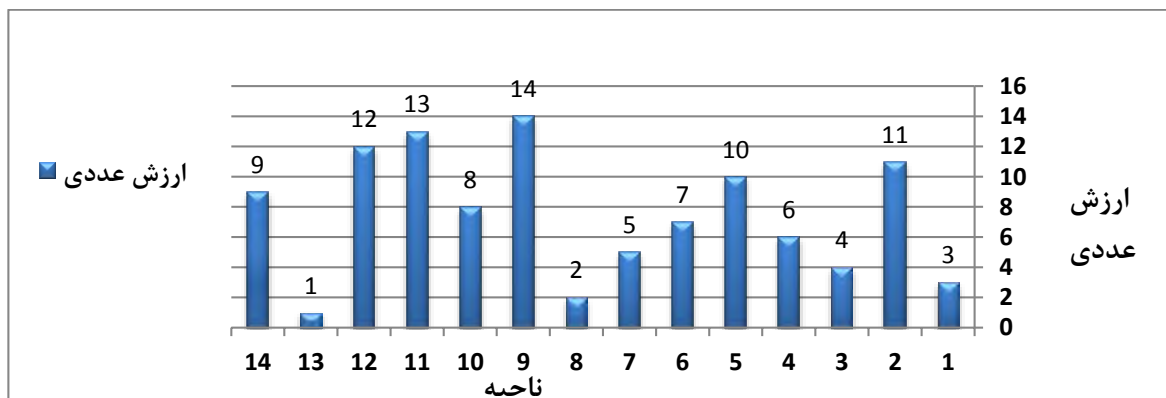
جمع واحدهای خدماتی

ابتدا جمع واحدها و مؤسسات موجود در هر ناحیه که مشتمل بر ۱۴ گروه می‌شدند، محاسبه گردید و بر اساس تعداد مؤسسات در هر یک از نواحی، نواحی مختلف رتبه‌بندی گردیدند. در این مدل ناحیه ۹ در رتبه اول قرار گرفت. ناحیه ۱۱ در رتبه دوم و ناحیه ۱۲ در رتبه سوم و در نهایت ناحیه ۱۳ در رتبه ۱۴ یعنی رتبه آخر قرار گرفته است.

جدول ۱۰: رتبه‌بندی جمع واحدهای خدماتی

رتبه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
جمع واحدهای خدماتی	۴/۱۴	۸/۲۳	۴/۲۲	۵/۲۱	۷/۳۵	۵/۳۸	۴/۶۱	۳/۴۴	۲۵/۶۴	۵/۶۵	۱۶/۳۷	۱۵/۸۷	۳/۳	۶/۵۳
رتبه	۱۲	۴	۱۱	۹	۵	۸	۱۰	۱۳	۱	۷	۲	۳	۱۴	۶

مأخذ: محاسبات نگارندگان

نمودار ۲: رتبه‌بندی جمع واحدهای خدماتی

- مدل استانداردسازی داده‌های مختلف الجنس (Z) استاندارد)

این شاخص روشی است که برای تعیین درجه توسعه اقتصادی مناطق، نواحی، استان و به کار می‌رود. بر اساس این شاخص درجه توسعه‌یافتگی نواحی را مشخص نمود و آن‌ها را رتبه‌بندی کرد. مقدار شاخص Z هر چه بیشتر باشد نشان دهنده توسعه اقتصادی آن منطقه است.

از آنجایی که هر یک از عضوهای ماتریس فوق، بر شاخص‌های مختلفی که لزوماً واحدهای یکسانی ندارند دلالت دارد برای مستقل کردن شاخص‌ها از واحد، آن را استاندارد می‌کنیم تا مشکل ناهمسانی واحدها از بین برود. برای استاندارد کردن جدول شماره ۱۲ لازم است میانگین و انحراف معیار هر ستون را محاسبه کنیم. پس از آن از طریق فرمول Z استاندارد شده برای استاندارد کردن ماتریس داده‌ها استفاده می‌کنیم:

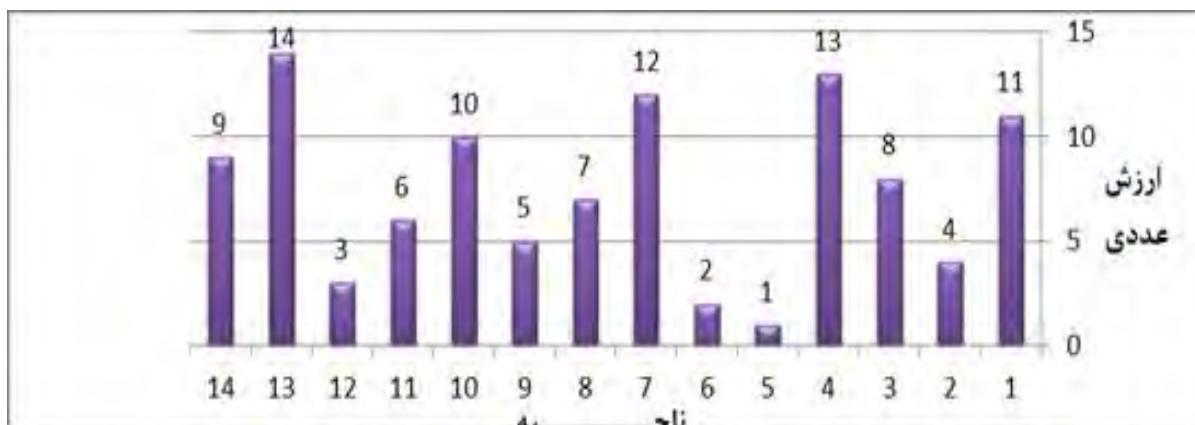
$$S_j = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (X_{ij} - \bar{X}_{ij})^2}{n}} \quad \bar{X}_{ij} = \frac{\sum_{i=1}^n X_{ij}}{n} \quad Z_{ij} = \frac{X_{ij} - \bar{X}_{ij}}{S_j}$$

در جدول استاندارد شده (جدول ۱۲) بزرگترین مقدار هر ستون را مقادیر ایده‌آل می‌گویند. ویژگی ماتریس استاندارد داده‌ها این است که اولاً شاخص‌ها به مقیاس واحد تبدیل شده است ثانیاً انحراف معیار یک و میانگین صفر است. بر اساس مدل متغیرهای استاندارد شده و ترکیب داده‌های مختلف الجنس، ناحیه ۲ حائز رتبه اول، ناحیه ۱۱ رتبه دوم و ناحیه ۸ حائز رتبه سوم گردیدند و ناحیه ۱۴ نیز در رتبه آخر قرار گرفت.

جدول ۱۱: رتبه‌بندی و ارزش عددی جمع داده‌های استاندارد شده سال ۹۰

نواحی	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
جمع واحدهای خدماتی	۲۲/۱۳	۱۴۵/۳۳	-۸۰/۰۷	-۲۰/۵۴	-۳۷/۳۴	-۵۰/۵۱	-۶/۹۶	۸۹/۷	-۱۴۳/۵۳	-۲۰/۱۰۴	۱۲۲/۹	۹/۳۵	-۶۸/۳	۸۸/۵۶
رتبه	۱۲	۴	۱۱	۹	۵	۸	۱۰	۱۳	۱	۷	۲	۳	۱۴	۶

مأخذ: محاسبات نگارندگان

نمودار ۳: جمع داده‌های استاندارد شده شهر ایلام

مدل شاخص ترکیبی توسعه انسانی (HDI)

برنامه عمران سازمان ملل متحد، برای اولین بار در سال ۱۹۹۰ برای درجه‌بندی کشورها از لحاظ توسعه انسانی الگویی را به کار برد که به قائل شدن اهمیت یکسان شاخص‌ها برای رتبه‌بندی به کار گرفته می‌شود. برنامه عمران ملل متحد، در این مدل از سه شاخص امید به زندگی، درصد باسوادی، درآمد سرانه برای درجه‌بندی کشورها استفاده نموده است. ولی در سطح مناطق، شهرها، نواحی به منظور بررسی و درجه توسعه‌یافتگی می‌توان از شاخص‌های زیادی استفاده نمود. ساختار کلی مدل شاخص ترکیبی به شرح زیر است: (حکمت‌نیا و دیگران، ۱۳۸۵: ۲۱۹).

$$X_i = \frac{\text{اندازه حداقل } X_i - \text{اندازه واقعی } X_i}{\text{اندازه حداقل } X_i - \text{اندازه حداکثر } X_i} \quad (1)$$

دومین مرحله در این روش، تعریف شاخص میانگین، برای هر کدام از نواحی، مناطق، کشور و غیره است:

$$X_i = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n X_{ij} \quad (2)$$

مرحله سوم در این روش، محاسبه توسعه انسانی است که مقدار آن ما بین صفر و یک است. مقدار به دست آمده هر چقدر به یک نزدیکتر باشد نشان دهنده درجه توسعه‌یافتگی است.

$$HDI = (1 - X_j) \quad (3)$$

با انجام شدن این محاسبات و مشخص شدن میزان شاخص ترکیبی توسعه انسانی برای هر یک از مناطق می‌توان به سه دسته، توسعه‌یافته، نیمه توسعه‌یافته و محروم کرد. اگر مقدار $0 \leq HDI < 0.5$ منطقه دارای سطح توسعه محروم است. اگر $0.5 \leq HDI < 0.8$ باشد منطقه از سطح توسعه متوسط. اگر $0.8 \leq HDI < 1$ باشد منطقه از سطح توسعه بالا برخوردار است.

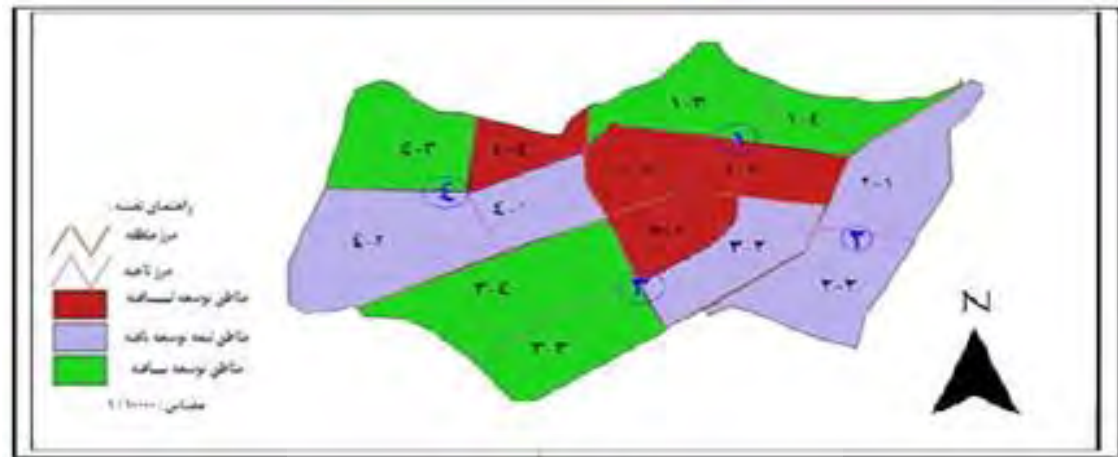
رتبه‌بندی نواحی مختلف شهر ایلام بر اساس شاخص ترکیبی توسعه انسانی (HDI) در جدول زیر آمده است.

جدول شماره ۷: محاسبه شاخص ترکیبی توسعه انسانی (HDI) برای نواحی ۱۴ گانه شهر ایلام

جدول ۱۲: سطح‌بندی نواحی شهر ایلام بر اساس شاخص HDI

اسامی نواحی	تعداد نواحی	شاخص HDI
-------------	-------------	----------

۰/۵-۰ توسعه محروم	۴	۷،۱۴، ۲، ۱
۰/۸-۰/۵ توسعه متوسط	۵	۱۲، ۱۱، ۸، ۵، ۶
۰/۸-۱ توسعه بالا یا توسعه یافته	۵	۱۳، ۱۰، ۹، ۴، ۳

نقشه ۳: نقشه سطح‌بندی توسعه‌یافتگی نواحی از لحاظ توزیع خدمات عمومی شهری در شهر ایلام

مأخذ: (نگارندگان، ۱۳۹۷)

چگونگی ارتباط بین پراکنش جمعیت و توزیع خدمات عمومی شهری در نواحی مختلف شهر ایلام برای برقراری ارتباط بین پراکنش جمعیت و توزیع خدمات عمومی شهر ایلام از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده کرده‌ایم. در این مدل پس از مشخص کردن رتبه جمعیت و رتبه شاخص خدماتی (Z) برای هر ناحیه، رتبه جمعیت را از رتبه شاخص خدماتی (Z) که شاخص d به دست می‌آید و سپس به توان ۲ رسانده (d²) و سپس حاصل جمع آن‌ها را به دست آورده ($\sum d^2$)، که در نهایت با استفاده از فرمول ضریب همبستگی اسپیرمن که در زیر آمده است به دست می‌آوریم:

فرمول ضریب همبستگی اسپیرمن:

$$r = 1 - \frac{6 \sum d_2}{N^3 - N}$$

N = تعداد نواحی

توزیع خدمات در نواحی و محلات شهری به منظور تسهیل در امر خدمات‌رسانی و دسترسی مناسب و بهینه شهروندان به آن صورت می‌گیرد. بنابراین اگر توزیع خدمات و امکانات شهری بر اساس معیارهای صحیح و اصولی نباشد، خدمات‌رسانی به راحتی صورت نمی‌گیرد و همچنین خدمات مورد نیاز شهروندان به صورت متعادل در سطح شهر توزیع نمی‌گردد. در این صورت عدم تعادل‌هایی بین پراکنش جمعیت و فضاهای خدماتی مورد نیاز مشاهده می‌گردد (هادی‌پور و دیگران، ۱۳۸۵: ۱۰۱).

در این تحقیق با استفاده از ضریب اسپیرمن ارتباط بین پراکنش جمعیت و توزیع خدمات شهری در نواحی مختلف شهر ایلام مورد بررسی قرار گرفته است. بر اساس جدول (۱۴)، نتایج به دست آمده نشان دهنده این واقعیت است که ارتباط بسیار ضعیفی بین پراکنش جمعیت و توزیع خدمات بین نواحی ۱۴ گانه شهر ایلام وجود دارد. ضریب اسپیرمن به دست آمده ۰/۴۲۹ است که این عدد نشان دهنده ارتباط بسیار ضعیف بین پراکنش جمعیت و توزیع خدمات شهری در نواحی شهری است. با توجه به جدول (۹) و ستون d^2 ملاحظه می شود که در بعضی از نواحی تفاوت های فاحشی بین توزیع خدمات و پراکنش جمعیت وجود دارد، با عنوان مثال ناحیه ۵ از منطقه ۲ که از نظر جمعیت در رتبه اول قرار دارد از نظر شاخص خدماتی و امکانات رفاهی در رتبه ۵ قرار دارد. ناحیه ۶ از منطقه ۲ از نظر جمعیتی در رتبه ۳ قرار دارد اما از نظر شاخص خدماتی و امکانات رفاهی در رتبه ۱۰ قرار دارد. ناحیه ۱۱ از منطقه ۴ از نظر جمعیتی در رتبه ۹ قرار دارد ولی از نظر شاخص خدماتی و امکانات رفاهی در رتبه ۲ قرار دارد. ناحیه ۱۴ از منطقه ۴ از نظر جمعیتی در رتبه ۱۰ قرار دارد ولی از نظر شاخص خدماتی و امکانات رفاهی در رتبه ۴ قرار دارد. با توجه به موارد فوق می توان دریافت که رابطه متعادلی بین پراکنش جمعیت و توزیع خدمات شهری در نواحی مختلف شهر ایلام وجود ندارد. جدول (۱۴) بیانگر چگونگی ارتباط بین رتبه های خدمات رسانی و رتبه های جمعیتی در بین نواحی مختلف شهر ایلام است.

جدول ۱۳: محاسبه ضریب همبستگی اسپیرمن بین رتبه جمعیت و رتبه خدمات در نواحی شهر ایلام.

نواحی	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
تعداد جمعیت	۱۲۸۹۸	۱۱۳۳۹	۱۵۳۵۰	۱۱۸۰۰	۱۸۶۰۸	۱۷۲۴۰	۹۲۷۰	۱۷۸۸۳	۲۴۹۷	۲۶۴۶	۱۱۱۷	۱۱۸۳۲	۹۲۷۲	۱۰۰۰۰
رتبه جمعیت	۵	۶	۴	۸	۱	۳	۱۲	۲	۱۴	۱۳	۹	۷	۱۱	۱۰
رتبه (شاخص های خدماتی) Z	۶	۱	۱۲	۹	۵	۱۰	۸	۳	۱۳	۱۴	۲	۷	۱۱	۴
D	-۱	۵	-۸	-۱	-۴	-۷	۴	-۱	۱	-۱	۷	۰	۰	۶
d^2	۱	۲۵	۶۴	۱	۱۶	۴۹	۱۶	۱	۱	۱	۴۹	۰	۰	۳۶

مأخذ: محاسبات نگارندگان

$$\sum d^2 = 360$$

$$r = 1 - \frac{6 \sum d_2}{N^3 - N} = 1 - \frac{6 \times 260}{14^3 - 14} = 1 - \frac{1560}{2744 - 14} = 1 - 0/571 = 0.429$$

$$r = 0/429$$

ضریب اسپیرمن به دست آمده:

با توجه به اینکه برقراری تعادل، برابری و ارتباط درست بین جمعیت و خدمات می تواند در امر خدمات رسانی به شهروندان تا حدود زیادی مؤثر باشد، بنابراین ایجاد ارتباط صحیح و برابر بین پراکنش جمعیت و توزیع خدمات در نواحی ۱۴ گانه شهر ایلام ضروری می باشد. برای ایجاد ارتباط منطقی بین جمعیت و توزیع خدمات، اولویت بندی نواحی بر اساس نیازمندی آنها امری ضروری است. ناحیه ۶ از منطقه ۲ از نظر جمعیت در رتبه ۳ قرار دارد ولی از نظر شاخص های خدماتی در رتبه ۱۰ قرار دارد که برای تعادل بین جمعیت و خدمات احتیاج به افزایش شاخص های خدماتی دارد. ناحیه ۱۴ از منطقه ۴ از نظر جمعیتی در رتبه ۱۰ قرار دارد و از نظر شاخص های خدماتی در رتبه ۴

قرار دارد که برای تعادل بین جمعیت و خدمات احتیاج به افزایش جمعیت دارد. ناحیه ۵ از منطقه ۲ از نظر تعداد جمعیت در رتبه اول قرار دارد و از نظر شاخص‌های خدماتی در رتبه پنجم قرار دارد که برای تعادل بین جمعیت و خدمات احتیاج به افزایش شاخص‌های خدماتی دارد. ناحیه ۱۱ از منطقه ۴ از نظر تعداد جمعیت در رتبه در رتبه نهم قرار دارد و از نظر شاخص خدماتی در رتبه دوم قرار دارد؛ که برای تعادل بین جمعیت و خدمات احتیاج به افزایش جمعیت دارد. جدول (۱۵) به بررسی اولویت‌بندی نواحی مختلف شهر ایلام جهت توزیع بهینه و متعادل خدمات می‌پردازد.

جدول ۱۴: اولویت‌بندی نواحی مختلف شهر ایلام جهت ایجاد تعادل بین جمعیت و سطح خدمات

اولویت	نام نواحی	ملاحظات
اول	ناحیه ۶ از منطقه ۲	ناحیه ۶ از منطقه ۲ برای برقراری تعادل بین جمعیت و خدمات نیاز به افزایش سطح خدمات شهری دارد.
دوم	ناحیه ۱۴ از منطقه ۴	ناحیه ۱۴ از منطقه ۴ برای برقراری تعادل بین جمعیت و خدمات نیاز به افزایش جمعیت دارد.
سوم	ناحیه ۵ از منطقه ۲	ناحیه ۵ از منطقه ۲ برای ایجاد تعادل بین جمعیت و خدمات نیاز به افزایش سطح خدمات دارد.
چهارم	ناحیه ۱۱ از منطقه ۴	ناحیه ۱۱ از منطقه ۴ برای برقراری تعادل بین جمعیت و خدمات نیاز به افزایش جمعیت دارد.

مأخذ: محاسبات نگارندگان

با توجه به نقشه شماره ۳ در این پژوهش نتایجی که به دست آمده به شرح ذیل است:

سطح برخورداری نواحی شهر ایلام از خدمات عمومی شهری از نواحی مرکزی (بافت تاریخی شهر) به حاشیه افزایش می‌یابد که ریشه‌یابی آن را می‌توان در مسائلی از قبیل قدیمی بودن بافت مرکزی شهر ایلام، اسکان مهاجرین در بافت قدیمی شهر، کمبود خدمات در بخش مرکزی شهر، حفظ بافت تاریخی که نشان دهنده قدمت شهر ایلام که با رنگ قرمز نشان داده شده است. از نظر توزیع خدمات به صورت نیمه برخوردار که با رنگ آبی نمایش داده شده است که علت اصلی آن واقع شدن در بین نواحی محروم و توسعه یافته است. در مورد نواحی توسعه یافته که با رنگ سبز نشان داده شده که ریشه‌یابی آن به مسائلی از قبیل نوساز بودن این نواحی، توجه مسئولین شهر به توزیع خدمات در این نواحی و جدیدالاحداث بودن این نواحی بوده است.

نتیجه‌گیری

نابرابری‌های ناحیه‌ای در شهر ایلام با نابرابری‌های جغرافیایی همراه است. به طوری که در سیمای کلی شهر، اختلاف فاحشی در برخورداری از نواحی امکانات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و غیره و استقرار به چشم می‌خورد. این تغییرات موجب شده نحوه معیشت، تراکم جمعیت و برخورداری برخی نواحی از امکانات و خدمات و زیرساخت‌ها با همدیگر تفاوت یابند. سنجش توسعه در نواحی شهری ایلام با مدل‌های کمی مختلف (جمع واحدهای خدماتی، امتیاز استاندارد شده Z ، شاخص ترکیبی توسعه انسانی HDI و ضریب همبستگی اسپیرمن) نشان داده شده است که نواحی ۱۳، ۹، ۱۰، ۴، ۳ از نظر برخورداری از خدمات عمومی شهری توسعه بیشتری یافته و در سطوح بالاتری قرار

می‌گیرند، ولی نواحی ۱۲، ۱۱، ۸، ۶ و ۵ از نظر برخورداری از خدمات عمومی شهری در سطح نیمه توسعه یافته یا متوسط قرار می‌گیرند؛ و در نهایت نواحی ۱۴، ۷، ۲ و ۱ از نظر برخورداری از خدمات عمومی شهری توسعه بسیار کمتری یافته و از امکانات اندکی برخوردارند. لذا وجود نابرابری ناشی از عدم برخورداری عادلانه نواحی از امکانات و خدمات شهری باعث عدم تحقق عدالت اجتماعی در توزیع خدمات عمومی شهری در شهر ایلام گردیده است. یافته‌های این قسمت از پژوهش بیان می‌کند که نابرابری خدمات و امکانات شهری عامل اصلی عدم تحقق عدالت اجتماعی در توزیع خدمات عمومی شهری در شهر ایلام بوده است.

پیشنهادات

جهت تحقق بهتر عدالت اجتماعی در توزیع خدمات عمومی شهری در ایلام و رسیدن به توسعه شهری مناسب پیشنهادات زیر ارائه شده که به شرح ذیل است:

- تخصیص بودجه‌های ویژه با سرفصل‌های مشخص، جهت توزیع خدمات عمومی شهری خصوصاً در نواحی محروم و کمتر برخوردار شهر ایلام و خارج از محدوده شعاع عملکردی.
- بازنگری در پیشنهادات و راهبردهای طرح‌های توسعه شهری خصوصاً طرح جامع شهر ایلام در قبال نواحی که کمتر از خدمات عمومی شهری برخوردارند.
- تشکیل شوراهای محلی در جهت شناخت بهتر از کمبودها و شناخت نقاط قوت، خصوصاً اعتمادسازی در بین ساکنان جهت مشارکت در برآورده نمودن تسهیلات و در توزیع خدمات عمومی شهر در سطح نواحی شهر ایلام.
- ارائه برنامه ارتقاء نواحی کمتر برخوردار از خدمات عمومی شهری در شهر ایلام به‌طور هماهنگ و جامع شامل مسکن اقتصاد و نهادهای دستگاہ‌ها و تشکلهای مرتبط.
- تغییر ساختار و تقویت شهرداری با عنوان اصلی‌ترین بازوی اجرای طرح‌های مختلف توسعه و در توزیع خدمات عمومی شهری و تشکیل مدیریت ارتقاء در سطح نواحی کمتر برخوردار از خدمات عمومی شهری.
- لزوم توجه به توزیع خدمات عمومی شهری در سطح نواحی شهری ایلام با توجه به استانداردها و معیارهای شهرسازی که تفاوت فاحشی بین نواحی، نظیر میزان سرانه برخورداری از خدمات، نحوه دسترسی و شعاع دسترسی و غیره ایجاد نشود که در غیر این صورت نابرابری گسترده‌تر خواهد شد تا اینکه کمتر شود.
- توجه به این اصل مهم و در نظر گرفتن این نکته که تمامی ساکنان شهری از هر قشر و طبقه‌ای که باشند در یک اصل انسان بودن با هم مشترک هستند و در نتیجه بایستی دسترسی یکسان به خدمات عمومی شهری داشته باشند تا اساس عدالت اجتماعی در توزیع خدمات عمومی شهری حفظ شود.
- لزوم توجه به مناطق و نواحی حاشیه‌ای و پیرامونی شهر که عمدتاً از نظر برخورداری از خدمات عمومی شهری محروم هستند و دسترسی کمتری به خدمات عمومی شهر دارند و در نتیجه گسترش این خدمات در وهله اول باید در این مناطق و نواحی صورت گیرد.

- ۱- آراسته، مژگان و دیگران (۱۳۹۷)، تحلیل و مقایسه توزیع عادلانه خدمات عمومی شهری محلات منطقه ده شهرداری مشهد (نمونه مطالعاتی: محله ولیعصر و خاتم الانبیا)، کنفرانس بین المللی عمران، معماری و مدیریت شهری، تهران، ایران.
- ۲- امانپور، سعید و دیگران (۱۳۹۵) تحلیلی بر توزیع خدمات شهری در کلان شهر اهواز از منظر عدالت فضایی، دو فصلنامه پژوهش های بوم شناسی شهری، سال هفتم، شماره ۲، پیاپی ۱۴، پاییز و زمستان ۱۳۹۵.
- ۳- افشار سیستانی، ایرج، (۱۳۷۲)، ایلام و تمدن دیرینه آن، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ اول، زمستان ۱۳۷۲، ۵۰۷.
- ۴- ازکیا، مصطفی، (۱۳۸۰)، جامعه شناسی توسعه، انتشارات مؤسسه نشر کلمه.
- ۵- بارو، سی. جی، (۱۳۷۶)، توسعه پایدار: مفهوم، ارزش و عمل، ترجمه سید علی بدری، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۴۴.
- ۶- بحرینی، سید حسن، (۱۳۷۶)، شهرسازی و توسعه پایدار، رهیافت، شماره ۱۷.
- ۷- حبیبی، سید محسن، (۱۳۸۲)، از شار تا شهر، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۸- حکمت نیا، حسن و موسوی، میرنجم، (۱۳۸۵)، کاربرد مدل در جغرافیا با تأکید بر برنامه ریزی شهری و ناحیه ای، یزد: انتشارات علم نوین.
- ۹- خوش روی، قهرمان، (۱۳۸۵)، عدالت اجتماعی و فضای شهر، اولین همایش ملی عمران شهری، سنندج
- ۱۰- رویا، جی. بی، (۱۳۷۹)، دو چهره فقر، ترجمه ک. فخر طاولی، ترجمان اقتصادی، شماره ۹.
- ۱۱- زنجانی، حبیب الله، (۱۳۷۶)، مجموعه مباحث و روش های شهرسازی: جمعیت، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران.
- ۱۲- سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان ایلام، سالنامه آماری استان ایلام، (۱۳۹۵).
- ۱۳- شکویی، حسین، (۱۳۷۳)، دیدگاه های نو در جغرافیای شهری، جلد اول، نشر سمت.
- ۱۴- شیخی، محمدتقی، (۱۳۸۰)، جامعه شناسی شهری، انتشارات شرکت سهامی.
- ۱۵- علی اکبری، اسماعیل، (۱۳۸۳)، توسعه شهری و آسیب شناسی اجتماعی در ایران، مجله پژوهش های جغرافیایی، شماره ۱۷، سال بیست و پنجم، مؤسسه جغرافیایی دانشگاه تهران (صفحات ۴۳-۴۷)
- ۱۶- مبارکی، امید و دیگران (۱۳۹۴)، تحلیل فضایی پراکنش خدمات و جمعیت بر اساس نظریه عدالت اجتماعی مطالعه موردی نواحی هشت گانه شهر رشت، فصلنامه علمی - پژوهشی جغرافیا (برنامه ریزی شهری و منطقه ای)، سال پنجم، شماره ۲، بهار ۱۳۹۴
- ۱۷- مهندسین مشاور بعد تکنیک، (۱۳۹۰)، طرح جامع شهر ایلام،

- ۱۸- مرصوصی، نفیسه، (۱۳۸۳)، تحلیل فضایی عدالت اجتماعی در شهر تهران، ماهنامه پژوهشی-آموزشی شهرداری‌ها، شماره ۶۰.
- ۱۹- موسوی، میرنجف، (۱۳۸۲)، سنجش درجه توسعه‌یافتگی نواحی ایران، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری.
- ۲۰- قره‌نژاد، حسن، (۱۳۷۶)، بررسی توزیع جغرافیایی مراکز بهداشتی-درمانی در شهر اصفهان، تحقیقات جغرافیایی، شماره ۴۴.
- ۲۱- کلاول، پاول، (۱۳۷۳)، جغرافیای نو، ترجمه سیروس سهامی، مشهد.
- ۲۲- کلتی، ابراهیم، (۱۳۸۴)، عدالت اجتماعی و شهر: گنبد قابوس، پایان‌نامه دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری.
- ۲۳- کمالی، علی، (۱۳۷۹)، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی نابرابری‌های اجتماعی، انتشارات سمت، تهران، چاپ اول.
- ۲۴- هادی‌پور، حلیمه خاتون و دیگران (۱۳۸۵)، «معیارهای مؤثر در مرزبندی نواحی مناطق شهری (مورد مطالعه: منطقه یک شهرداری تهران)»، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۷، تهران.
- ۲۵- نسترن، مهین، (۱۳۸۰)، تحلیل و سنجش درجه تمرکز و پراکنش شاخص‌های بهداشتی-درمانی شهر اصفهان، مجله پژوهشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان.
- ۲۶- وارثی، حمیدرضا و زنگی‌آبادی، علی، (۱۳۸۷)، بررسی تطبیقی توزیع خدمات عمومی شهری از منظر عدالت اجتماعی مورد: زاهدان، مجله جغرافیا و توسعه (www.sid.ir)
- ۲۷- یوسفی، محمدرضا، (۱۳۷۷)، مقایسه مفاهیم فقر و مسکن با دو مفهوم فقر نسبی و مطلق، نامه مفید، شماره ۱۶.
- 28- Arbakaf, A., 2008, on the Measurement of Service Sector in Urban Economy, Roudledge London.
- 29- Aristotel, Etiquette de Nicomaqur Flammarion, Paris, 1982
- 30- Runicima, W.G. (1972), Relative Deprivation and social justice, U.K.
- 31- www.civilica.com.
- 32- Boyne, Georg, Martin A Powell « Territorial Justice Spatial Justice and local Governmental finance» university of Herhordshire & university of Clamorgan, 2002 Barry, Brain «Therores of Justice» Herrester wheat, V. 1, 1989.
- 33- Edwards, P. & Tsouros, A., 2008, Towards Healthy Cities, Translated by Mehdi Dehgan Monshadi, Shahidi Press.
- 34- Gray, R., 002, Social Accounting Project and Accounting Organization and Society Privileging Engagement, Imaging New Accounting Organizations and Society.
- 35- Miller, D., 1999, Principles of Social Justice, Harvard College, USA.

Abstract

The distribution of urban services at the level of urban areas should be such as to provide social justice in different parts of the city. In this study, the case study (Ilam district of the four districts in relation to 8 types of urban services) to measure urban development Reviewed. In the meantime, 384 questionnaires were designed and developed by urban experts and citizens of the city of Ilam in different regions of the city, in order to formulate the theoretical framework of research and review of previous research, using a library (documentary) method and based on Cochran method. The Cronbach's alpha coefficient for the variables used in the research is 0.724. The findings of this research indicate that the distribution of urban public services in areas 13, 10, 9, 4, 3 has been at higher levels due to the availability of urban facilities and services, resulting in more development and causing inequality and lack of urban development on an equal level. The areas of Ilam city have been.

Key words: spatial analysis, urban public services, social justice, urban development, urban areas, Ilam city.

